

muhammadiyev.

publikat

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY
TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR

VAZIRLIGI

SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI

SAMARQAND DAVLAT

UNIVERSITETI

Ro'yxatga olindi

№

2021-yil " " "

"TASDIQLAYMAN"

SamDU rektori:

R.I.Xalmuradov

2021-yil " " "

O'ZBEK YOZUVI TARIXI

FAN DASTURI

Bilim sohasi	200000 – Gumanitar
Ta'lim sohasi	230000 – Gumanitar fanlar
Ta'lim yo'nalishi	60230600 – Noshirlik ishi

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS – Kreditlar	
TFT2604	2023-2024	6	5	
Fan/modul turi	Ta'lim tili		Haftadagi dars soatlari	
Tanlov	O'zbek		4	
1.	Fan nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)
	O'zbek yozuvi tarixi	74	76	150

Fanning maqsadi (FM)

FM1	O'zbek yozuvi tarixi fanini o'qitishdan maqsad talabalarga O'zbekistonda amalga oshirilgan yozuv va imlo bilan bog'liq bo'lgan islohotlarning eng muhim hamda bir qator o'ziga xos xususiyatlari: fonematik, fonetik, etimologik va morfologik va tamoyillarning tabiati haqida batafsil tushuncha va ma'lumot berish, zarur sharoitlarda ulardan amalda foydalanish malakasini shakllantirish, o'zbek yozuvining tarixiy taraqqiyotini va tarixiy davrlarda ajdodlarimiz foydalangan yozuvlar va ularning turlarini o'rgatishdan iborat.
FM2	Fan va ta'lim integratsiyasi mazmun mohiyatidan kelib chiqqan holda innovatsiyalarni ta'lim tizimiga keng jalb etish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya tizimidan keng foydalanish.

Fan mazmuni

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)

M1	"O'zbek yozuvi tarixi" fanining maqsad va vazifalari.
M2	Insoniyat tarixida yozuvning tutgan o'rni.
M3	Yozuv va uning turlari.
M4	Turkiy run yozuvining topilishi va o'rganilishi.
M5	Turkiy-run yozuvining guruhlariga bo'linishi.
M6	Uyg'ur yozuvi va uning grafik xususiyatlari.
M7	Arab yozuvi va alifbosi.
M8	Jadidlarning til, yozuv va imlo xususidagi qarashlari.
M9	Alfavit almashtirish davrining boshlang'ich bosqichi.
M10	Lotin yozuviga o'tish: masalaning tarixi, sabablari, oqibatlar.
M11	Kirill yozuviga o'tish: masalaning sabab va omillari.
M12	Yangi o'zbek lotin alfaviti: uning qonuniy asoslari
M13	Yangi alifboni joriy etish: natijalar va saboqlar.
M14	O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasi 1995-yil 24-avgustda 339-sonli "O'zbek tilining asosiy imlo qoidalarini tasdiqlash haqida" qaror to'g'risida.
M15	Imlo masalasi. Orfografiya va uning tamoyillari.
M16	Imlo qoidalarida harflar, asos va qo'shimchalar imlosi to'g'risida.
M17	Imlo qoidalarida qo'shib yozish, chiziqcha bilan yozish hamda ajratib yozish to'g'risida.

M18	Bosh harflar imlosi hamda ko'chirish qoidalar.
M19	Lotin alifbosiga asoslangan xalqaro fonetik transkripsiya.
M20	Mustaqillik davrida o'zbek tilshunosligida alifbo va imlo masalalarida erishilgan yutuqlar hamda kamchiliklar.

Mashg'ulotlar shakli: amaliy (A)

A1	"O'zbek yozuv tarixi" fanining maqsad va vazifalari.
A2	Yozuv va uning turlari.
A3	Turkiy xalqlar foydalangan qadimgi runiy (urxun-enasoy) yozuvi
A4	Qadimgi uyg'ur yozuvi va alifbosi.
A5	Arab yozuvi va alifbosi.
A6	Alfavit va imlo tushunchalari.
A7	Jadidchilik va til-yozuv-imlo masalalari.
A8	20-yillar boshidagi yozuv va imlo islohotlari. Lotin yozuviga o'tish: masalaning tarixi, sabablari, oqibatlar.
A9	Krill yozuvining joriy qilinishi.
A10	Yozuvga isloh kiritishga urinishlar.
A11	1993-yilda qabul qilingal lotin alifbosi va uning ahamiyati.
A12	O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasi 1995-yil 24-avgustda 339-sonli "O'zbek tilining asosiy imlo qoidalarini tasdiqlash haqida"gi qarorning ahamiyati.
A13	Yangi alifboni joriy etish: natijalar va saboqlar.
A14	Amaldagi lotin alifbosining qulaylik va noqulayliklari.
A15	Imlo masalasi.Orfografiya va uning tamoyillari.
A16	Harflar, asos va qo'shimchalar imlosi. Qo'shib yozish, chiziqcha bilan yozish hamda ajratib yozish.
A17	Bosh harflar imlosi hamda ko'chirish qoidalar.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular

"O'zbek yozuvi tarixi" fani bo'yicha mustaqil ishlarning kalendar tematik rejasi

N	Mavzular va savollar	Mustaqil ta'limni bajarilishga qo'yilgan talablar
1-Mustaqil ta'lim		
1	Yozuv va uning turlari. (Grafika. Piktografik, ideografik, logografik, fonografik, mixxat, oromiy, so'g'd va boshqa yozuvlar).	Mavjud ilmiy adabiyotlardagi faktik nazariy fikrlarni konspekt qilish
2	Turkiy xalqlar va ular	mavzuga doir Power Point

	foydalangan yozuvlar. (Oromiy yozuvi, 26 harf, Yenisey qirg'izlari, sharqiy turklar, tis guruhi alifbosi, yevroosiyo guruhi alifbosi, Osiyo guruhi alifbosi, uyg'ur yozuvi, arab yozuvi).	dasturida taqdimot tayyorlash, mavjud ilmiy adabiyotlardagi faktik nazariy fikrlarni konspekt qilish.
3	Orfografiya va uning tamoyillari. (Fonematik, fonetik, etimologik, morfologik tamoyillar).	Mavjud ilmiy adabiyotlardagi faktik nazariy fikrlarni konspekt qilish.
2-Mustaqil ta'lim topshiriqlari		
4	Jadidchilik va til-yozuv-imlo masalalari.	Mavjud ilmiy adabiyotlardagi faktik nazariy fikrlarni konspekt qilish.
5	20-yillar boshidagi yozuv va imlo islohotlari xususida.	Mavjud ilmiy adabiyotlardagi faktik nazariy fikrlarni konspekt qilish.
6	Lotin yozuviga o'tish: masalaning tarixi, sabablari, oqibatlari.	Mavjud ilmiy adabiyotlardagi faktik nazariy fikrlarni konspekt qilish.
3-Mustaqil ta'lim topshiriqlari		
7	1926-yilda bo'lib o'tgan Boku Turkologiya qurultoyi qarorlarining ahamiyati.	Mavjud ilmiy adabiyotlardagi faktik nazariy fikrlarni konspekt qilish.
8	1929-yil may oyida Samarqandda o'tkazilgan respublika yozuv-imlo konferensiyasi.	Mavjud ilmiy adabiyotlardagi faktik nazariy fikrlarni konspekt qilish.
9	1993-yilda qabul qilingan o'zbek lotin alfaviti.	Mavjud ilmiy adabiyotlardagi faktik nazariy fikrlarni konspekt qilish.
4-Mustaqil ta'lim topshiriqlari		
10	Imlo qoidalari. Asos va qo'shimchalar imlosi.	mavjud ilmiy adabiyotlardagi faktik nazariy fikrlarni konspekt qilish
11	Orfoepiya va imlo. Unli tovushlar talaffuzi va imlosi.	mavjud ilmiy adabiyotlardagi faktik nazariy fikrlarni konspekt

	Undosh tovushlar talaffuzi va imlosi.	qilish va mavzuga doir Power Point dasturida taqdimot tayyorlash.
12	Transkripsiya. Kiril va lotin alifbosiga asoslangan transkripsion belgilar.	mavjud ilmiy adabiyotlardagi faktik nazariy fikrlarni konspekt qilish
Jami		

3.	V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) “O'zbek yozuvi tarixi” o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida talaba: - talabalar mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar jarayonida davlat tilining hayotimizdagi o'rni va nufuzi to'g'risida tasavvurga ega bo'lishi; - O'zbek tilining xalqimiz ijtimoiy hayotida va xalqaro miqyosdagi obro'-e'tiborini tubdan oshirish, unib-o'sib kelayotgan yoshlarimizni vatanparvarlik, milliy an'ana va qadriyatlarga sadoqat, ulug' ajdodlarimizning bor merosiga vorislik ruhida tarbiyalash va tushuntirib bera olish darajasida bilishi; - mamlakatimizda davlat tilini to'laqonli joriy etishni ta'minlash maqsadida lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosini malakasiga ega bo'lishi kerak.
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • tarqatma materiallar; • ko'rgazmali qurollar; • kompyuter; • muammoli ta'lim; • qiyosiy tahlil. • turli xil nostandart testlar
5.	VII. Fanni o'zlashtira olishi uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish
6.	Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari Asosiy adabiyotlar: 1. Eltazarov J.D. O'zbekistonda 20-asrda amalga oshirilgan yozuv va imlo islohotlari tarixidan (sotsiolingvistik tahlil). –Samarqand: SamDU nashri, 2017. -

120 bet.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-oktabrdagi PF-5850-son "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. – Toshkent. 2019.

3. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari. – Toshkent. 1995.

4. Ўзбек тилининг имло луғати. Мадвалиев А., Бегматов Э; Мухаррир Н.Махмудов. – Тошкент: Академнашр, 2013. – 520 б.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq // Tanlangan asarlar. –Toshkent: Ma'naviyat, 1998.

2. Боту. Тил ва имло масаласи устида бир неча сўз// Танланган асарлар. –Тошкент: Шарқ, 2004.

3. Elbek. Yozuv yo'llari // Tanlangan asarlar. –Toshkent: Sharq, 1999.

7. Elbek. Imlo masalasi // Tanlangan asarlar. –Toshkent, Sharq, 1999.

8. Fitrat. O'rtoq Boybo'latovga ochiq xat // Tanlangan asarlar, I, Toshkent, 2000.

9. Karimov N. Shoirning fojiali taqdiri // Elbek. Tanlangan asarlar.

10. Karimov N. Shoirning fojiali taqdiri // Botu. Tanlangan asarlar. –Toshkent, 2004.

11. Nurmonov A. O'zbek tilshunosligi tarixi. – Toshkent: O'zbekiston, 2002. – 241 b.

12. O'zbekiston Respublikasi Markaziy Davlat Arxivi (O'zR MDA), f.47, 382-ish.

13. To'raxo'jayeva Sh. Lotin yoki kirill – qay biri ma'qul? Kun. uz portali > <http://kun.uz/uz/18754060?q=%2F18754060> (February, 2017)

14. 1921-yil yanvarda bo'lgan birinchi o'lka o'zbek til va imlo qurultoyining chiqargan qarorlari. –Toshkent, 1922, 4-5 bb. (o'zbek-arab yozuvida).

Internet-manbalar

O'zbek tili jonkuyarlari guruhi > <https://www.facebook.com/groups/1693547400972545/permalink/1724607697866515/> (February, 2017)

<http://kk.convdocs.org/docs/index-15702.html> (February, 2017)

Kun. uz portali > <http://kun.uz/uz/18754060?q=%2F18754060> (February, 2017)

<http://kds.eparhia.ru/history/> (October, 2005)

<http://www.japon.ru/?Text&ID=41895> (October, 2006)..

<http://tdk.org.tr/kur.html> (October, 2006).

<http://ilin.sakhaopenworld.org/1999-12/50.htm> (October, 2005)
<http://ilin.sakhaopenworld.org/1999-12/50.htm> (October, 2005)
<http://www.hronos.km.ru/biograf/stalin.html> (October, 2005)
<http://www2.unil.ch/slav/ling/textes/Tezisy32.html> (October, 2006).

7. Fan dasturi Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti O'quv-uslubiy kengashining 2021-yil 4-28 dagi 1-son bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8. Eltazarov J.D. – O'zbek tilshunosligi kafedrası professori, f.f.d.
9. **Taqrizchilar:**
 Sh.Mahmadiyev – SamDU, O'zbek tilshunosligi kafedrası professori, filologiya fanlari doktori
 D.Mamirova – SamDCHTI dotsent v.b., filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

**O'zbek tilshunosligi
kafedrası mudiri**

dots. Mahmadiyev Sh.S.

**Filologiya fakulteti
dekani**

prof. Pardayev A.B.

**SamDU o'quv ishlari
bo'yicha prorektor**

prof. Soleyev A.S.

“Kelishilgan”

SamDU o'quv uslubiy boshqarma

boshlig'i:

dots.Sh.Muranov

“24” 08 2021-yil